

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2018 m. kovo 15 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Tam tikrų projektų poveikio aplinkai vertinimas – Direktyva 2011/92/ES – Suinteresuotosios visuomenės narių teisė pateikti prašymą atlikti peržiūrą – Pernelyg ankstyvas prašymas atlikti peržiūrą – Direktyvos nuostatose vartojamos sąvokos „ne pernelyg brangi“ ir „sprendimai, veikimas ar neveikimas“, susijusios su visuomenės dalyvavimu – Orhuso konvencijos taikytinumas“

Byloje C-470/16

dėl *High Court* (Aukštasis teismas, Airija) 2016 m. liepos 29 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2016 m. rugpjūčio 22 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

North East Pylon Pressure Campaign Ltd,

Maura Sheehy

prieš

An Bord Pleanála,

The Minister for Communications, Energy and Natural Resources,

Ireland,

The Attorney General,

dalyvaujant

EirGrid plc,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė R. Silva de Lapuerta, teisėjai C.G. Fernlund, J.-C. Bonichot (pranešėjas), A. Arabadžiev ir E. Regan,

generalinis advokatas M. Bobek,

posėdžio sekretorė L. Hewlett, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

* Proceso kalba: anglų.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *North East Pylon Pressure Campaign Ltd* ir M. Sheehy, atstovaujamų solisitorių D. Courtney ir B. Sawey, baristerių M. O'Donnell ir C. Hughes, SC E. Keane ir SC C. Bradley,
- *An Bord Pleanála*, atstovaujamos solisitoriaus A. Doyle, baristerio B. Foley ir SC N. Butler,
- *Attorney General* ir *Minister for Communications, Climate Action and Environment* (ankstesnis pavadinimas – *Minister for Communications, Energy and Natural Resources*), atstovaujamų E. Creedon ir E. Mc Kenna, padedamų baristerio M. McDowell,
- Airijos, atstovaujamos SC R. Mulcahy ir baristerės G. Gilmore,
- *EirGrid plc*, atstovaujamos solisitorės D. Nagle, baristerio S. Dodd, SC M. Cush ir solisitoriaus E. Cassidy,
- Europos Komisijos, atstovaujamos C. Zadra, G. Gattinara ir J. Tomkin,

susipažinęs su 2017 m. spalio 19 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl, pirma, 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1) 11 straipsnio ir, antra, dėl Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais, pasirašytos 1998 m. birželio 25 d. Orhuse ir Europos bendrijos vardu patvirtintos 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, 2005, p. 1, toliau – Orhuso konvencija).
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *North East Pylon Pressure Campaign Limited* ir Maura Sheedy ginčą su *An Bord Pleanála*, *Minister for Communications, Energy and Natural Resources* (ryšių, energetikos ir gamtinių išteklių ministras, Airija, toliau – ministras), Airija ir *Attorney General* dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų atmetus prašymą leisti atlikti teisminę peržiūrą dėl leidimo elektros energijos tinklams sujungti išdavimo procedūros, nustatymo.

Teisinis pagrindas

Tarptautinė teisė

- 3 Orhuso konvencijos 1 straipsnyje „Tikslas“ numatyta:

„Kiekviena Šalis, vadovaudamasi šios Konvencijos nuostatomis, užtikrina teisę gauti informaciją, visuomenei dalyvauti priimant sprendimus bei teisę kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, kad būtų apsaugota kiekvieno dabartinės ir būsimų kartų žmogaus teisė gyventi palankioje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje.“

- 4 Šios konvencijos 3 straipsnio „Bendrosios nuostatos“ 8 dalyje numatyta:

„Kiekviena Šalis užtikrina, kad asmenys, pasinaudoję šioje Konvencijoje numatytais teisėmis, nebūtų baudžiami už savo veiklą, persekiojami arba kitais būdais varžomi. Ši nuostata netaikoma nacionalinių teismų įgaliojimams priteisti atlyginti pagrįstas teismo išlaidas.“

- 5 Dėl visuomenės teisės dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais minėtos konvencijos 6 straipsnyje nustatomos išsamios I priede išvardytų veiklų vykdymo taisyklės, o 7 ir 8 straipsniai konkrečiai susiję su, pirma, planais, programomis ir politika aplinkosaugos srityje, antra, vykdomojo pobūdžio teisės aktų ir (arba) bendrojo pobūdžio privalomųjų norminių aktų rengimu.
- 6 Tos pačios konvencijos 9 straipsnyje „Teisė kreiptis į teismus“ nustatyta:

„<...>

2. Kiekviena Šalis, vadovaudamasi savo nacionaliniais įstatymais, užtikrina, kad atitinkami visuomenės atstovai

<...>

turėtų teisę kreiptis dėl priimtų sprendimo pakartotinio nagrinėjimo teisme ir (arba) kitoje, nepriklausomoje ir [n]ešališkoje įstatymų nustatyta tvarka įsteigtoje, institucijoje siekiant teisiniu ir procesiniu požiūriu užginčyti bet kokio sprendimo teisėtumą, veiksmus arba neveikimą, nepažeidžiant 6 straipsnio nuostatų ir kai tai reglamentuoja nacionaliniai įstatymai bei nepažeidžiant žemiau pateikiamos 3 dalies, kitų atitinkamų šios Konvencijos nuostatų.

<...>

Šios 2 dalies nuostatos neriboja galimybės panaudoti išankstinio svarstymo administracinėje institucijoje procedūrą ir netaiko reikalavimo išnaudoti administracinio svarstymo procedūras prieš kreipiantis į teismines instancijas tais atvejais, kai toks reikalavimas nustatytas nacionaliniuose įstatymuose.

3. Be to, ir nepažeidžiant 1 ir 2 dalyse minimų pakartotinio nagrinėjimo procedūrų, kiekviena Šalis užtikrina, kad visuomenės atstovai, atitinkantys nacionaliniuose įstatymuose numatytus kriterijus, jeigu tokie yra, galėtų administracine arba teismo tvarka kreiptis dėl privačių asmenų arba valstybės institucijų, pažeidžiančių nacionalinių įstatymų nuostatas, susijusias su aplinkosauga, veiksmų arba neveikimo užginčijimo.

4. Be to, ir nepažeidžiant 1 dalies nuostatų, vykdam 1, 2 ir 3 dalyse nurodytas procedūras, turi būti užtikrintos atitinkamos ir veiksmingos teisinės gynybos priemonės, įskaitant, jei reikia, tokias teismines gynybos priemones kaip teismo įpareigojimas nepažeisti ieškovo teisių ar sustabdyti veiksmus, pažeidžiančius tas teises, ir tos priemonės turi būti teisingos, [n]ešališkos, pasiūlytos laiku ir ne per daug brangios. <...>“

Sajungos teisė

- 7 Direktyvos 2011/92 11 straipsnyje nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad pagal [jų] atitinkamą nacionalinę teisinę sistemą suinteresuotos visuomenės nariai:

<...>

turėtų teisę į peržiūrėjimą teisme ar kitoje įstatymo nustatytoje nepriklausomoje ir nešališkoje institucijoje, kad užginčytų sprendimų, veikimo ar neveikimo, kuriems pagal šią direktyvą taikomos visuomenės dalyvavimo nuostatos, materialinį ar procesinį teisėtumą.

2. Valstybės narės nustato, kuriuo etapu sprendimai, veikimas ar neveikimas gali būti ginčijami.

<...>

4. Pagal šio straipsnio nuostatas neatmetama preliminarios peržiūros administracinėje institucijoje galimybė ir nuostatos nedaro poveikio reikalavimui išnaudoti administracinės peržiūros procedūras prieš imantis peržiūros procedūrų teismo tvarka, jei to reikalauja nacionalinė teisė.

Bet kuri tokia procedūra turi būti teisinga, nešališka, savalaikė ir ne pernelyg brangi.

<...>“

- 8 2013 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos (ES) reglamento Nr. 347/2013 dėl transeuropinės energetikos infrastruktūros gairių, kuriuo panaikinamas Sprendimas Nr. 1364/2006/EB ir kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 713/2009, (EB) Nr. 714/2009 ir (EB) Nr. 715/2009 (OL L 115, 2013, p. 39), 1 straipsnyje įtvirtintos „transeuropinės energetikos infrastruktūros prioritetinių koridorių ir sričių įgyvendinimo nustatytu laiku ir jų sąveikos gairės“.
- 9 Pagal šio reglamento 8 straipsnį „Leidimų išdavimo proceso organizavimas“ valstybės narės turi paskirti „vieną nacionalinę kompetentingą instituciją, atsakingą už bendro intereso projektų leidimų išdavimo proceso palengvinimą ir koordinavimą“.

Airijos teisė

- 10 Remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai teismo pateikta informacija, Direktyvos 2011/92 11 straipsnyje numatytas reikalavimas, kad peržiūros procedūra „nebūtų pernelyg brangi“, nustatytas iš dalies pakeisto *Planning and Development Act, 2000* (2000 m. Teritorijų planavimo ir statybos įstatymas) (toliau – 2000 m. įstatymas) 50b straipsnyje:

„1. Šis straipsnis taikomas šių rūšių procesams:

- a) [*High Court* (Aukštasis teismas, Airija)] teisminės peržiūros procesams arba prašymams leisti pateikti prašymą atlikti teisminę peržiūrą, susijusiems su:
 - i) bet koku priimtu ar tariamai priimtu sprendimu arba tariamu sprendimu;
 - ii) bet koku įvykdytu ar tariamai įvykdytu veiksmu arba
 - iii) bet koku neveikimu pagal valstybės teisės aktus, kuriais įgyvendinama,

[be kita ko], direktyvos [2011/92] nuostata, kuriai taikomas <...> 10a straipsnis <...>“

- 11 Šio įstatymo 50b straipsnio 3 dalyje nustatyta:

„Teismas gali priteisti bylinėjimosi išlaidas iš bylos šalies, kuriai taikomas šis straipsnis, jeigu mano, kad toks sprendimas būtų pagrįstas:

- a) nes, teismo nuomone, šalies ieškinys ar priešieškinis yra nerimtas ar nesąžiningas;
- b) dėl to, kaip ta šalis elgėsi per procesą; arba
- c) jeigu šalis negerbia teismo.“

12 Šio įstatymo 50b straipsnio 4 dalyje nustatyta:

„2 dalis neturi poveikio teismo teisei priteisti bylinėjimosi išlaidas bylos šalies naudai išskirtinės visuomeninės svarbos atvejais, kai dėl ypatingų bylos aplinkybių toks sprendimas atitinka teisingumo interesus.“

13 *Environmental (Miscellaneous Provisions) Act 2011* (2011 m. Aplinkos įstatymas (įvairios nuostatos)), toliau – 2011 m. įstatymas) 3 straipsnyje nustatyta:

„<...>

3. Teismas gali priteisti bylinėjimosi išlaidas iš bylos šalies, kuriai taikomas šis straipsnis, jeigu mano, kad toks sprendimas yra pagrįstas:

- a) nes, teismo nuomone, šalies ieškinys ar priešieškinis yra nerimtas ar nesąžiningas;
- b) dėl to, kaip ta šalis elgėsi per procesą; arba
- c) jeigu šalis negerbia teismo.

4. 1 dalis neturi poveikio teismo teisei priteisti bylinėjimosi išlaidas bylos šalies naudai išskirtinės visuomeninės svarbos atvejais, kai dėl ypatingų bylos aplinkybių toks sprendimas atitinka teisingumo interesus.

<...>“

14 2011 m. įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„3 straipsnis taikomas civilinėms byloms, išskyrus 3 dalyje išvardytas bylas, kurias asmuo iškelia:

- a) siekdamas užtikrinti teisės aktuose įtvirtinto reikalavimo arba sąlygos ar kito reikalavimo, susijusio su 4 dalyje nurodyta licencija, leidimu, nuoma ar kitokiu sutikimu, atitiktį ar vykdymą; arba
- b) dėl tokios licencijos, leidimo, nuomos ar sutikimo pažeidimo ar nesilaikymo,

ir neužtikrinus teisės aktuose įtvirtinto reikalavimo arba sąlygos ar kito a punkte nurodyto reikalavimo atitikties ar vykdymo arba dėl b punkte nurodyto pažeidimo ar nesilaikymo sukelta, sukeliama arba galima būti sukelta žala aplinkai.

<...>“

15 2011 m. įstatymo 8 straipsnyje numatyta, kad teismas turi atsižvelgti į Orhuso konvenciją, prireikus – savo iniciatyva.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

16 2015 m. *EirGrid plc*, Airijos viešasis elektros energijos perdavimo sistemos operatorius, pateikė paraišką išduoti leidimą statyti iš maždaug 300 elektros stulpų sudarytą aukštos įtampos perdavimo liniją, kuri driektųsi apie 138 km, sujungtų Airijos ir Šiaurės Airijos (JK) elektros tinklus ir užtikrintų elektros energijos tiekimo patikimumą saloje.

- 17 Šį projektą, kuris yra vienas iš Europos Komisijos, remiantis Reglamentu Nr. 347/2013, nustatytą „bendro intereso projektų“, ginčija žemės savininkų ir asmenų, gyvenančių vietovėse, kuriose projektas darytų poveikį, interesams atstovaujanti lobistinė grupė *North East Pylon Pressure Campaign* (toliau – NEPP). Nacionalinė institucija, kuri pagal to reglamento 8 straipsnį buvo paskirta palengvinti ir koordinuoti šio sujungimo projekto leidimų išdavimo procedūrą, yra *An Bord Pleanála* – Airijos įstaiga, atsakinga už teisminę priežiūrą teritorijų planavimo srityje.
- 18 *An Bord Pleanála* taip pat įgaliota patvirtinti leidimą pagal minėtą projektą planuojamai ūkinei veiklai. *EirGrid* pateikęs oficialų prašymą išduoti leidimą planuojamai ūkinei veiklai ir poveikio aplinkai vertinimą, 2016 m. kovo 7 d. ši įstaiga surengė posėdį.
- 19 2016 m. kovo 4 d. NEPP ir M. Sheehy siekė apskusti leidimo planuojamai ūkinei veiklai procedūrą, pirmiausia norėdamos užkirsti kelią posėdžiui. Tam jos paprašė leisti pateikti prašymą atlikti teisminę peržiūrą ir taikyti laikinąjį draudimą.
- 20 Iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos matyti, kad buvo pateikta penkiolika kaltinimų, kuriuos grindžiant nurodyta keturiasdešimt pagrindų, susijusių, be kita ko, su tuo, kad *EirGrid* pakeitė informaciją, iš pradžių figūravusią Poveikio aplinkai vertinimo ataskaitoje, kurią ji turėjo pateikti pagal Direktyvą 2011/92, su pareiškimų dėl poveikio aplinkai ir poveikio „Natura 2000“ teritorijai vertinimo ataskaitos nepakankamumu, su leidimo planuojamai ūkinei veiklai procedūros dalių neteisėtumu, *EirGrid* prašymo išduoti leidimą neatitiktimi nacionalinės teisės aktams, teisingo proceso reikalavimų *An Bord Pleanála* rengiant posėdį pažeidimu ir akivaizdžiu šios įstaigos šališkumu, nes ją paskyrė ministras.
- 21 Kadangi prašymas nustatyti laikinąjį draudimą buvo atmetas, numatytą dieną *An Bord Pleanála* įvyko posėdis.
- 22 Leidimo išdavimo procedūra buvo vykdoma toliau ir teismas, į kurią buvo kreiptasi, leido ieškovams į atsakovų sąrašą įtraukti ministrą, kuris paskyrė *An Bord Pleanála*, o *Attorney General* – papildyti savo skundą dėl *An Bord Pleanála* paskyrimo kompetentinga institucija. *EirGrid* įstojo į šią bylą.
- 23 2016 m. gegužės 12 d., t. y. praėjus keturioms dienoms po posėdžio, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atsisakė leisti pateikti prašymą atlikti teisminę peržiūrą, motyvuodamas tuo, kad pagal Airijos teisę prieš pateikiant prašymą atlikti teisminę peržiūrą reikalaujama palaukti, kol *An Bord Pleanála* priims galutinį sprendimą, ir kad todėl šis prašymas, kurį prašoma leisti pateikti, yra pernelyg ankstyvas.
- 24 Vykstant procesui, kuriame buvo pateiktas šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą, šalis nesutaria dėl pareigos atlyginti 500 000 EUR sumą viršijančias bylinėjimosi išlaidas, susijusias su leidimo pateikti prašymą atlikti peržiūrą procedūra.
- 25 Pirmiausia buvo teigiama, kad NEPP ir M. Sheehy negali remtis Direktyvos 2011/92 11 straipsniu, nes prašyme leisti pateikti peržiūros prašymą neapsiribojama vien poveikio aplinkai vertinimo procedūros pažeidimų nurodymu.
- 26 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia dėl Airijos teisės atitikties Direktyvos 2011/92 ir Orhuso konvencijos nuostatomis, kuriose nustatytas reikalavimas, kad tam tikros teismo procedūros nebūtų pernelyg brangios.
- 27 Šiuo klausimu šis teismas pažymi, kad Airija nepriėmė nuostatų, kurią į nacionalinę teisę būtų perkelta Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 2 dalis. Dėl to, kadangi nėra apibrėžta etapo, kuriame šioje direktyvoje numatytas prašymas atlikti peržiūrą gali būti pateiktas, kiekvienas Airijos teismas kiekvienu konkrečiu atveju turi įvertinti, ar prašymas, su kuriuo į jį kreiptasi, pateiktas tinkamame etape, ar jis

pateiktas per anksti, ar pavėluotai. Tas pats teismas, be to, teigia, kad 2011 m. įstatymas yra labiau ribojantis negu Orhuso konvencija, nes jo taikymas bylinėjimosi išlaidų srityje grindžiamas ryšiu tarp nurodyto neteisėtumo ir žalos aplinkai.

28 Tokiomis aplinkybėmis *High Court* (Aukštasis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Tuo atveju, jei nacionalinis įstatymų leidėjas nėra aiškiai ir galutinai nustatęs, kurioje procedūros stadijoje sprendimas gali būti užginčytas, ir jei nagrinėdamas kiekvieną konkretų prašymą teismas šį klausimą sprendžia vertindamas kiekvieną atvejį atskirai pagal *common law* taisykles, ar [Direktyvos 2011/92] 11 straipsnio 4 dalyje numatyta teisė į „ne pernelyg brangią“ procedūrą galima remtis per nacionalinio teismo vykdomą procedūrą, per kurią siekiama nustatyti, ar konkretus nagrinėjamas prašymas buvo pateiktas tinkamame etape?

2. Ar [Direktyvos 2011/92] 11 straipsnio 4 dalyje nustatytas reikalavimas, kad procedūra būtų „ne pernelyg brangi“, taikomas visiems teismo proceso, kuriame ginčijamas sprendimo, veikimo ar neveikimo, kuriam taikomos direktyvos nuostatos dėl visuomenės dalyvavimo, teisėtumas (nacionalinės arba Sąjungos teisės požiūriu), aspektams, ar tik su Sąjungos teise susijusiems prašymo aspektams (arba, konkrečiai kalbant, tik tiems prašymo aspektams, kurie susiję su minėtos direktyvos nuostatomis dėl visuomenės dalyvavimo)?

3. Ar [Direktyvos 2011/92] 11 straipsnio 1 dalyje pavartota frazė „sprendimai, veikimas ar neveikimas“ apima administracinius sprendimus, kurie priimti išnagrinėjus paraišką dėl leidimo atlikti statybos darbus, net jei šie administraciniai sprendimai negrįžtami ir galutinai nenustato šalių teisių?

4. Ar siekdamas užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą tose srityse, kuriose taikoma Sąjungos aplinkosaugos teisė, nacionalinis teismas savo nacionalinę teisę:

- a) procese, kuriame ginčijamas leidimo atlikti statybos darbus išdavimo procedūros dėl bendros svarbos intereso projekto, nustatyto pagal Reglamentą (ES) [Nr. 347/2013], teisėtumas; ir (arba)
- b) procese, kuriame ginčijamas leidimo atlikti statybos darbus išdavimo procedūros teisėtumas, kai ši veikla daro poveikį Europos svarbos vietai, įsteigta pagal 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvą 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos [(OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102)],

turėtų aiškinti taip, kad ji atitiktų [Orhuso konvencijos] 9 straipsnio 3 dalyje nustatytus tikslus?

5. Jei į ketvirtojo klausimo a ir (arba) b punktus būtų atsakyta teigiamai, ar reikalavimas, kad ieškovai „atitiktų vidaus teisėje nustatytus kriterijus, jeigu tokie nustatyti“, neleidžia Orhuso konvencijos laikyti turinčia tiesioginį poveikį tada, kai ieškovai atitinka visus vidaus teisėje nustatytus prašymui pateikti taikomus kriterijus ir (arba) yra akivaizdu, kad jie turi teisę pateikti prašymą:

- a) vykstant procesui, per kurį ginčijamas leidimo atlikti projekto statybos darbus, susijusius su bendros svarbos projektu, nustatyto pagal reglamentą [Nr. 347/2013], išdavimo procedūros teisėtumas; ir (arba)
- b) vykstant procesui, per kurį ginčijamas leidimo atlikti projekto statybos darbus išdavimo procedūros teisėtumas, jei projektas daro poveikį Europos svarbos vietai, įsteigta pagal direktyvą [92/43]?

6. Ar valstybė narė gali nustatyti taisyklės, kad aplinkos bylų nagrinėjimo procedūros neturėtų būti pernelyg brangios, išimčių, jei tokių išimčių nenustatyta Direktyvoje [2011/92] arba Orhuso konvencijoje?

7. Konkrečiau kalbant, ar Orhuso konvencija draudžia tai, kad pagal nacionalinę teisę šios konvencijos 9 straipsnio 4 dalį įgyvendinantys nacionaliniai įstatymai, siekiant, kad aplinkosaugos bylų nagrinėjimo procedūros nebūtų pernelyg brangios, būtų taikomi tik tuomet, kai tarp tariamai neteisėtų veiksmų ar sprendimo ir žalos aplinkai nustatomas priežastinis ryšys?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo ir trečiojo klausimų

- 29 Pirmuoju ir trečiuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalį reikia aiškinti taip, kad reikalavimas, jog tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas procesui valstybės narės teisme, kaip antai nagrinėjamam pagrindinėje byloje, per kurį nustatoma, ar gali būti leista pateikti prašymą atlikti peržiūrą per leidimo planuojamai ūkinei veiklai išdavimo procedūrą, jeigu ši valstybė narė nenustatė, kuriame etape tokį prašymą galima pateikti.
- 30 Kaip Teisingumo Teismas jau turėjo progą nuspręsti, Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalyje nustatytas reikalavimas yra susijęs su visomis finansinėmis išlaidomis, patirtomis dalyvaujant teismo procese. Taigi brangumas turi būti vertinamas visapusiškai, atsižvelgiant į visas atitinkamos šalies patirtas išlaidas (šiuo klausimu žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Edwards ir Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, 27 ir 28 punktus).
- 31 Iš to matyti, kad kai pagal nacionalinę proceso teisę leidimo turi būti paprašyta prieš pateikiant prašymą atlikti peržiūrą, kurį apima Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalyje numatytas reikalavimas, išlaidos, patirtos per minėto leidimo išdavimo procedūrą, taip pat turi būti atlygintos.
- 32 Taip *a fortiori* yra tuomet, kai, kaip yra pagrindinėje byloje, tokia procedūra siekiama įvertinti, ar prašymas atlikti peržiūrą buvo pateiktas tinkamame etape, nes galiojančiuose nacionalinės teisės aktuose nėra nustatyta etapo, per kurį gali būti paduotas prašymas atlikti peržiūrą, kaip to reikalaujama pagal Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 2 dalį.
- 33 Šiuo klausimu nesvarbu, ar prašymas leisti pateikti prašymą atlikti teisminę peržiūrą buvo pateiktas per procedūrą, per kurią gali būti išduotas leidimas planuojamai ūkinei veiklai, o ne dėl sprendimo, kuriuo užbaigiama ši procedūra. Iš tiesų, kaip savo išvados 101–108 punktuose pažymėjo generalinis advokatas, atsižvelgiant į didelę sprendimų priėmimo procedūrų aplinkosaugos srityje įvairovę, Direktyva 2011/92 nei reikalauja, nei draudžia, kad prašymai atlikti teisminę peržiūrą, kuriems taikoma apsauga nuo pernelyg didelių išlaidų, būtų pateikti dėl sprendimų, kuriais galutinai užbaigiama leidimų procedūra; ji tik numato valstybių narių pareigą nustatyti etapą, per kurį galima pateikti prašymą atlikti peržiūrą.
- 34 Taigi į pirmąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalis aiškintina taip, jog reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas procesui valstybės narės teisme, kaip antai nagrinėjamam pagrindinėje byloje, per kurį nustatoma, ar gali būti leista pateikti prašymą atlikti peržiūrą per leidimo planuojamai ūkinei veiklai išdavimo procedūrą, juo labiau jei ši valstybė narė nenustatė, kuriame etape tokį prašymą galima pateikti.

Dėl antrojo klausimo

- 35 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar tuo atveju, kai ieškovas nurodo ir pagrindus, grindžiamus visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosaugos srityje taisyklių pažeidimu, ir pagrindus, grindžiamus kitų taisyklių pažeidimu, Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalyje numatytas reikalavimas, kad tam tikri teismo

procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas su visa peržiūra susijusioms bylinėjimosi išlaidoms, ar tik toms, kurios susijusios su peržiūros dalimi, grindžiama taisyklių dėl visuomenės dalyvavimo pažeidimu.

- 36 Šiuo klausimu pažymėtina, kad iš pačios Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 1 dalies formuluotės matyti, jog prašymai atlikti peržiūrą, kuriems taikoma apsauga nuo pernelyg didelių išlaidų, yra prašymai dėl sprendimų, veikimo ar neveikimo, „kuriems pagal šią direktyvą taikomos visuomenės dalyvavimo nuostatos“. Pažodžiui aiškinant šią nuostatą, darytina išvada, kad jos taikymo sritis yra apribojama bylinėjimosi išlaidomis, susijusioms tik su bylos aspektais, kuriais siekiama patvirtinti visuomenės teise dalyvauti priimant sprendimus pagal direktyvoje nustatytas aiškias nuostatas šioje srityje.
- 37 Šį požiūrį patvirtina Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 1 dalies aiškinimas atsižvelgiant į kontekstą.
- 38 Šioje direktyvoje yra ne tik nuostatų dėl visuomenės informavimo, dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus, bet taip pat, bendriau kalbant, suderinimo nuostatų tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo srityje.
- 39 Taip pat iš to, kad Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 1 dalyje Sąjungos teisės aktų leidėjas aiškiai nurodė vien šios direktyvos nuostatas dėl visuomenės dalyvavimo, turi būti suprantama, kad jis siekė netaikyti apsaugos nuo pernelyg didelių išlaidų prašymų, grindžiamų bet kuria kita šios direktyvos nuostata, ypač prašymų, grindžiamų bet kuriuo kitu – nesvarbu, ar Sąjungos, ar valstybių narių – teisės aktu, atveju.
- 40 Tokio aiškinimo juo labiau nepaneigia Direktyvos 2011/92 tikslas, pagal kurį siekiama, kaip pirmiausia matyti iš jos 19–21 konstatuojamųjų dalių, į antrinę teisę perkelti Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 ir 4 dalių nuostatas.
- 41 Iš tiesų pačiose šios nuostatose, siekiant apibrėžti prašymų atlikti peržiūrą, kurių nagrinėjimas nebūtų pernelyg brangus, sritį, daroma nuoroda į prašymus dėl bet kokio sprendimo, veiksmo ar neveikimo, „nepažeidžiant [šios Konvencijos] 6 straipsnio nuostatų“, t. y. tam tikrų nuostatų, reglamentuojančių visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus aplinkosaugos srityje, nepažeidžiant galimybes nacionalinės teisės aktuose nustatyti kitaip ir išplėsti šią garantiją kitoms svarbioms minėtos konvencijos nuostatoms.
- 42 Taigi, kadangi Sąjungos teisės aktų leidėjas reikalavimą, kad tam tikrų prašymų atlikti peržiūrą nagrinėjimas nebūtų pernelyg brangus, kaip nustatyta Orhuso konvencijos 9 straipsnio 2 ir 4 dalyse, siekė tik perkelti į Sąjungos teisę, bet koks šio reikalavimo aiškinimas pagal Direktyvą 2011/92, kad jis apima ne tik prašymus atlikti sprendimų, veikimo ar neveikimo, susijusių su šioje direktyvoje apibrėžtu visuomenės dalyvavimu, peržiūrą, reikštų platesnį aiškinimą, viršijantį Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimus.
- 43 Kai, kaip yra prašymo leisti atlikti peržiūrą atveju, dėl kurio buvo pradėtas bylinėjimosi išlaidų pagrindinėje byloje nustatymo procesas, prašyme dėl procedūros, kuriai taikoma Direktyva 2011/92, teisiniai argumentai, susiję su nuostatomis dėl visuomenės dalyvavimo, supainiojami su kitokio pobūdžio argumentais, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas *ex aequo et bono* pagal galiojančias nacionalines procesines taisykles turi atskirti šias minėtas su dviem argumentų rūšimis susijusias išlaidas, kad užtikrintų, jog reikalavimas, kad procesas nebūtų pernelyg brangus, būtų taikomas ir tai prašymo atlikti peržiūrą daliai, kuri grindžiama nuostatomis dėl visuomenės dalyvavimo.
- 44 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti, kad tuo atveju, kai ieškovas nurodo ir pagrindus, grindžiamus visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosaugos srityje taisyklių pažeidimu, ir pagrindus, grindžiamus kitų taisyklių pažeidimu, Direktyvos 2011/92 11 straipsnio

4 dalyje numatytas reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas tik toms bylinėjimosi išlaidoms, kurios susijusios su peržiūros dalimi, grindžiama taisyklių dėl visuomenės dalyvavimo pažeidimu.

Dėl ketvirtojo ir penktojo klausimų

- 45 Keturtoju ir penktuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar ir kiek Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 ir 4 dalys turi būti aiškinamos taip, jog siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą srityse, kuriose taikoma Sąjungos aplinkos teisė, reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas bylos aspektams, kuriems netaikomas reikalavimas, pagal Direktyvą 2011/92 išplaukiantis iš atsakymo į antrąjį klausimą, ir, jei taip, kokias išvadas iš to turi daryti nacionalinis teismas tokioje byloje, kaip nagrinėjama.
- 46 Primintina, kad Teisingumo Teismas turi jurisdikciją priimti prejudicinį sprendimą dėl Bendrijos vardu pasirašytos ir vėliau Sprendimu 2005/370 patvirtintos Orhuso konvencijos, kurios nuostatos nuo tol yra sudedamoji Sąjungos teisės sistemos dalis (2011 m. kovo 8 d. Sprendimo *Lesoochranárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, 30 punktas).
- 47 Šios konvencijos 9 straipsnio 2 dalyje reglamentuota teisė kreiptis į teismus siekiant užtikrinti visuomenės teisę dalyvauti priimant sprendimus aplinkosaugos klausimais, o to paties straipsnio 3 dalis yra susijusi su suinteresuotos visuomenės teise ginčyti privačių asmenų arba valdžios institucijų veikimą ir neveikimą, kurie pažeidžia nacionalinės aplinkos teisės nuostatas.
- 48 Minėto straipsnio, kuriame patikslinamos tiems procesams būdingos savybės, pirmiausia – kad jie nebūtų pernelyg brangūs, 4 dalis aiškiai taikoma tiek 3 dalyje, tiek, be kita ko, 2 dalyje nurodytiems procesams.
- 49 Taigi Orhuso konvencijoje numatytas reikalavimas, kad teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, turi būti laikomas taikomu tokiam procesui, koks yra pagrindinėje byloje, nes jame, remiantis nacionaline aplinkos teise, siekiama užginčyti leidimo planuojamai ūkinei veiklai išdavimo procedūrą.
- 50 Be to, kaip Teisingumo Teismas yra ne kartą nusprendęs, kai Sąjungos teisės nuostata gali būti taikoma ir situacijoms, patenkančioms į nacionalinės teisės taikymo sritį, ir situacijoms, patenkančioms į Sąjungos teisės taikymo sritį, yra tam tikras suinteresuotumas, kad, siekiant išvengti skirtingo aiškinimo ateityje, ši nuostata bus aiškinama vienodai, neatsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis ji turi būti taikoma (2011 m. kovo 8 d. Sprendimo *Lesoochranárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, 42 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 51 Remiantis tuo darytina išvada, kad Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 ir 4 dalims gali būti taikomas išaiškinimas, kuris buvo pateiktas atsakant į pirmąjį klausimą dėl reikalavimo, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikytinumo nacionaliniame teisme vykstančiam procesui, per kurį nustatoma, ar gali būti leista pateikti prašymą atlikti peržiūrą.
- 52 Kiek tai susiję su išvadomis, kurias, atsižvelgdamas į šią išvadą, turi padaryti nacionalinis teismas tokioje byloje, kaip nagrinėjama, reikia priminti, kad nei Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje, nei šio straipsnio 4 dalyje nėra nustatytos besąlyginės ir pakankamai aiškios pareigos, kuri galėtų daryti tiesioginę įtaką privačių asmenų teisei padėčiai (šiuo klausimu žr. 2011 m. kovo 8 d. Sprendimo *Lesoochranárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, 45 punktą ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimo *Ordre des barreaux francophones et germanophone ir kt.*, C-543/14, EU:C:2016:605, 50 punktą).
- 53 Vis dėlto pažymėtina, kad šiomis nuostatomis, nepaisant to, kad jos neturi tiesioginio poveikio, siekiama užtikrinti veiksmingą aplinkos apsaugą.

- 54 Nesant Sąjungos teisės normų, kuriomis būtų reglamentuotos ieškinių, skirtų užtikrinti Sąjungos teisėje įtvirtintų teisės subjektų teisių apsaugai, pareiškimo procesinės taisyklės, kiekviena valstybė narė savo nacionalinės teisės sistemoje turi nustatyti šias taisykles, nes kiekviena valstybė narė kiekvienu atveju privalo užtikrinti veiksmingą šių teisių apsaugą (pagal analogiją, be kita ko, žr. 2011 m. kovo 8 d. Sprendimo *Lesoochranárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, 47 punktą).
- 55 Kaip matyti iš suformuotos jurisprudencijos, ieškinių, skirtų iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių apsaugai užtikrinti, pareiškimo procesinės taisyklės neturi būti mažiau palankios, nei taikomos panašioms nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas), ir dėl jų naudojimosi Sąjungos teisėje nustatytais teisėmis neturi tapti praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (be kita ko, žr. 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Impact*, C-268/06, EU:C:2008:223, 46 punktą).
- 56 Taigi, nepakenkiant veiksmingai Sąjungos aplinkosaugos teisės – šiuo atveju Direktyvos 2011/92 ir Reglamento Nr. 347/2013 – apsaugai, Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalies nuostatų negalima aiškinti taip, dėl ko naudojimosi Sąjungos teisėje nustatytais teisėmis taptų praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (pagal analogiją žr. 2011 m. kovo 8 d. Sprendimo *Lesoochranárske zoskupenie*, C-240/09, EU:C:2011:125, 49 punktą).
- 57 Vadinas, tuo atveju, kai nagrinėjamas nacionalinės aplinkos teisės aktų taikymas, ypač įgyvendinant bendros svarbos projektą, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 347/2013, nacionalinis teismas turi nacionalinės proceso teisę aiškinti kuo labiau atsižvelgdamas į Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatytus tikslus tam, kad teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs.
- 58 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad į ketvirtąjį ir penktąjį klausimus reikia atsakyti, kad Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 ir 4 dalys turi būti aiškinamos taip, kad, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą srityse, kuriose taikoma Sąjungos aplinkos teisė, reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas bylos aspektams, kuriems netaikomas reikalavimas, pagal Direktyvą 2011/92 išplaukiantis iš atsakymo į antrąjį klausimą, jeigu ieškovas šia peržiūros procedūra siekia, kad būtų laikomasi nacionalinės aplinkos teisės. Šios nuostatos nėra tiesioginio veikimo, tačiau nacionalinis teismas turi nacionalinę proceso teisę aiškinti taip, kad ji kuo labiau jas atitiktų.

Dėl šeštojo ir septintojo klausimų

- 59 Šeštuoju ir septintuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar valstybė narė gali nukrypti nuo Orhuso konvencijoje ir Direktyvoje 2011/92 nustatyto reikalavimo, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, jeigu prašymas atlikti teisminę peržiūrą laikomas nerimtu ar nesąžiningu arba nėra ryšio tarp nurodyto nacionalinės aplinkos teisės pažeidimo ir žalos aplinkai.
- 60 Šiuo klausimu reikia priminti, jog Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalyje ir Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalyje numatytas reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, jokių būdu nacionaliniams teismams nedraudžia įpareigoti ieškovą apmokėti bylinėjimosi išlaidas. Tai aiškiai matyti iš Orhuso konvencijos, su kuria Sąjungos teisės aktai turi būti teisingai suderinti, nes šios konvencijos 3 straipsnio 8 dalyje nurodyta, kad ši nuostata netaikoma nacionalinių teismų įgaliojimams pasibaigus procesui įpareigoti atlyginti pagrįstas teismo išlaidas (pagal analogiją žr. 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimo *Edwards ir Pallikaropoulos*, C-260/11, EU:C:2013:221, 25 ir 26 punktus).
- 61 Taigi nacionalinis teismas gali atsižvelgti į veiksnius, kaip antai tikimybę, kad ieškovas laimės bylą, arba kad jo prašymas yra nerimtas ar nesąžiningas, su sąlyga, kad iš ieškovo priteistos bylinėjimosi išlaidos nebus nepagrįstai didelės.

- 62 Dėl to, ar nacionalinės teisės aktuose procesinių išlaidų srityje, kuriais perkeliama Orhuso konvencija, kaip antai 2011 m. įstatyme, reikalavimą, kad tam tikros teismo proceso išlaidos nebūtų pernelyg didelės, galima susieti su pakankamo ryšio tarp nurodyto nacionalinės aplinkos teisės pažeidimo ir žalos aplinkai buvimu, pažymėtina, kad reikia remtis pačiu šios konvencijos tekstu.
- 63 Šis reikalavimas, atsižvelgiant į šios konvencijos 9 straipsnio 3 ir 4 dalių nuostatas, taikomas privačių asmenų arba valstybės institucijų, „pažeidžiančių nacionalinių įstatymų nuostatas, susijusias su aplinkosauga, veiksmų arba neveikimo“ užginčijimo procedūroms.
- 64 Taigi, šios konvencijos susitariančiosios šalys aiškiai siekė taikyti apsaugą nuo pernelyg didelių išlaidų ieškiniams, kuriais siekiama priversti laikytis aplinkos teisės aktų *in abstracto*, nesiedamos šios apsaugos su sąlyga, kad būtų įrodytas koks nors esamas ar *a fortiori* galimas ryšys su žala aplinkai.
- 65 Taigi į šeštąjį ir septintąjį klausimus reikia atsakyti, kad valstybė narė negali nukrypti nuo Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalyje ir Direktyvos 2011/92/11 straipsnio 4 dalyje nustatyto reikalavimo, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, jeigu prašymas atlikti teisminės peržiūros procedūrą laikomas nerimtu ar nesąžiningu arba nėra ryšio tarp nurodyto nacionalinės aplinkos teisės pažeidimo ir žalos aplinkai.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 66 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

- 1. 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo 11 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, kad reikalavimas, jog tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas procesui valstybės narės teisme, kaip antai nagrinėjamam pagrindinėje byloje, per kurį nustatoma, ar gali būti leista pateikti prašymą atlikti peržiūrą per leidimo planuojamai ūkinei veiklai išdavimo procedūrą, juo labiau jei ši valstybė narė nenustatė, kuriame etape tokį prašymą galima pateikti.**
- 2. Tuo atveju, kai ieškovas nurodo ir pagrindus, grindžiamus visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosaugos srityje taisyklių pažeidimu, ir pagrindus, grindžiamus kitų taisyklių pažeidimu, Direktyvos 2011/92/11 straipsnio 4 dalyje numatytas reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas tik toms bylinėjimosi išlaidoms, kurios susijusios su peržiūros dalimi, grindžiama taisyklių dėl visuomenės dalyvavimo pažeidimu.**
- 3. Konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams, pasirašytos 1998 m. birželio 25 d. Orhuse ir Europos bendrijos vardu patvirtintos 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB, 9 straipsnio 3 ir 4 dalys turi būti aiškinamos taip, kad, siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą srityse, kuriose taikoma Sąjungos aplinkos teisė, reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas tai peržiūros procedūros daliai, kuriai netaikomas reikalavimas, pagal Direktyvą 2011/92 išplaukiantis iš šios rezoliucinės dalies 2 punkte pateikto atsakymo, jeigu ieškovas šia peržiūros procedūra siekia, kad būtų laikomasi nacionalinės aplinkos teisės. Šios nuostatos nėra tiesioginio veikimo, tačiau nacionalinis teismas turi nacionalinę proceso teisę aiškinti taip, kad ji kuo labiau jas atitiktų.**

- 4. Valstybė narė negali nukrypti nuo Konvencijoje dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais 9 straipsnio 4 dalyje ir Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalyje nustatyto reikalavimo, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, jeigu prašymas atlikti teisminės peržiūros procedūrą laikomas nerimtu ar nesąžiningu arba nėra ryšio tarp nurodyto nacionalinės aplinkos teisės pažeidimo ir žalos aplinkai.**

Parašai.